

Että tuntisin eläväni

Tuula-Liina Varis

Novellikokoelma

WSOY

Tuula-Liina Varis

ETTÄ
TUNTISIN
ELÄVÄNI

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ
HELSINKI

Kiitokset
Jenny ja Antti Wihurin rahasto
Alfred Kordelinin yleinen edistys- ja sivistysrahasto
WSOY:n kirjallisuussäätiö
Kirjastoapurahalautakunta

© TUULA-LIINA VARIS JA WSOY 2013

ISBN 978-951-0-40117-0

PAINETTU EU:SSA

Sisällys

7	Ester vuonna 1926
49	Sylvian tunteet
73	Yksinäinen
93	Lempilapsi
111	Äidin sydän
131	Harri-parka
153	Että tuntisin eläväni
171	Tuonne taakse metsämaan

Ester vuonna 1926

I

Kuules tätä.

No?

”Inhimillisen tietoisuuden vajavaisuus on hämmästyttävä, jos vielä on joku, joka ei tunne Samarin Hedelmäsuolaa ja sen edullisia vaikutuksia elimistöön...”

Se on reklaami.

On on. Mutta kuunteles. ”Hedelmäsuola Samarin= terveysvesi – lasillinen aamulla ja lasillinen illalla – suorittaa todellisen suursiivouksen elimistössä. Epäterveelliset jätteet vatsasta ja suolistosta poistuvat, munuaiset ja maksa rupeavat voimakkaasti toimimaan, vahingollinen virtsahappo erittyy, samoin acetoninmuodostuminen, veri puhdistuu ja uusiutuu.”

Onpa noitajuoma.

Älä irvi. ”Samarin Hedelmäsuolaa käyttämällä tulee nuorekkaaksi, iloiseksi ja toimeliaaksi.” Ja sitten hei, kuules tätä. ”Ruoansulatushäiriöiden sellaiset merkit kuin vatsanpakotus, närästys ja sattuvat pahoinvoinnit katoavat viipymättä.” Nämä ovat justinsa sinun oireitasi. Minä ostan tätä. Missäs sitä myydään, sanotaanko tässä reklaamissa? ”Myydään apteekeissa, rohdos- ja kemikaliliikkeis-

sä ynnä lukuisissa toisissa kaupoissa.” Minä ostan tätä.

Mahtaako se tointaa?

Aina kannattaa kokeilla. Lähden heti kauppaan.

Osta osta. Mene mene. Minä yritän nukkua vähän.

Otan Ekun mukaan.

Ota ota.

Hannes kääntyy seinään päin. Tuskallinen ähkäisy kuuluu, vaikka se yrittää olla äännähtämättä. Ester menee kohtamaan peittoja, sipaisee olkapäätä pari kertaa kevyesti kuin sulalla. Hän nostaa Erkin leikkikehystä. Se on siellä kuin koira häkissä, mutta enhän minä voi antaa sen juoksennella ja tömistellä huoneissa. Hän pukee Erkille merimieshatun, kesätakin ja kengät, suoristaa polvisukat ja nuuhkaisee vaistomaisesti. Eihän se enää, iso poika... vaikka sänky on kyllä ollut muutamana aamuna märkä. Etku parka, en osaa sitä varjella. Tältä kaikelta. Siltäkään, ettei Hannes enää oikein jaksa sen kanssa, ärtyy, tiuskahtelee, komentaa olemaan hiljaa.

Ester hakee nahkapalakassinsa, työntää eteisessä jalat valkoisiin kangaskengiin. Toisen sisäsyöjistä on sauma ratkennut. Suutariin, ennen kuin ratkeama kasvaa. Taas kulkua. Mitä se ihmevesi maksoikaan? Hän palaa takaisin kamariin ja etsii reklaamin lehdestä. ”Pullo josta tulee 50 lasillista Samarin=terveysvettä maksaa Smk 25:-.” Kaksi lasia päivässä, 25 päivää, markan päivässä. Ei ylen huokeata, mutta huokeampaa kuin lääkärin määräämät tropit ja pulverit. Ei niistäkään ole ollut apua, eikä mistään. Hanneksen tila vain pahenee. Minä mätänen sisältäpäin, Hannes sanoo. Minä oikein tunnen, miten mätä syövyttää minua. Kohta minun sisuksissani ei ole muuta kuin mustaa visvaa.

Voi olla kasvi vatsassa, sanoi se rillipäinen lääkäri. Voi olla? Mikä kasvi? Syöpä, se sanoi ja veti kohta takaisin. Niin no, eihän sinne mahan sisään näe. Voi se olla mahahaavakin, mutta mahahaavaksi se on aika paha.

Äiti panee Ekun leikkihäkkiin, kun isällä on kukka mahassa, sanoi Erkki maisteri Rannalle. Se oli noloa. Maisteri Ranta katsoi minuun hämmästyneenä, mutta sanoi sitten: Niin niin, sinä olet kiltti poika.

Hannes makaa kyljellään, naama seinään päin. Ruskea paksu tukka on takaraivolta takussa. Mies kuihtuu, mutta tukka senkun tuuhettuu. Ihan kuin kaikki elinvoima olisi hiuksissa niin kuin Absalomilla, vai Simsonko se oli? Haju tuntuu, vaikka Ester ei ole edes sängyn lähellä. Haju tuntuu koko huushollissa, keittiössä ja vessassakin. Koskahan maisteri Ranta tulee kummastelemaan, mistä putiikin puolelle leviää niin pahaa hajua?

Ester.

Niin.

Älä viivy kauan.

En tietenkään.

Ester kulkee aurinkoista puistokatua käsikkäin Ekun kanssa, tuuli havisuttaa lehmuksia, mukulakivien välistä nousee kevyttä pölyä, kun niiden yli ajetaan hevosella tai automobiilillä. Automobiileja on jo paljon, torin liepeillä niitä näkee kymmenittäin joka arkipäivä. Meillekin piti. Ja vielä se haave toteutuu. Hannes paranee, ja painajainen päättyy, kaikki suunnitelmat toteutuvat. Niin on käyvä, se on pakko, niin lujasti minä toivon. Ester kävelee semmoista vauhtia, että Ekun on melkein juostava, hän huomaa hil-

jentää vasta, kun poika alkaa marista. Hannes on käynyt vieraaksi, ei, ei vieraaksi, toisenlaiseksi, ei ole enää koskaan iloinen, ei laske leikkiä, ei ole koskaan hellä, eikä meillä enää ole... ei ole mitään... ei ole sitä ihanaa, jos olisi, jaksaisin paremmin, en hermostuisi enkä kirkastuisi, mutta ei Hannes enää...

Entä jos Hannes ei enää koskaan pysty...

Ei. Sen on pakko. Sitä, sitäkin minä niin lujasti toivon.

Tämä kaupunki oli joskus minulle suuri maailma. Koko avara maailma, johon en ehtinyt tutustua kuin vähän reunalta. Nyt on vain muutama katu, joilla kuljen kuin putkessa. Putki maitokauppaan, putki torille silakanostoon, pitempi putki sairaalaan. Aukeaako tämä maailma enää koskaan minulle koko avaruudessaan? Pääsenkö enää koskaan tämän maailman ääriin, merelle saakka?

Ester pysähtyy äkisti, kuin joku olisi tarttunut häneen ja estänyt liikkumasta. Älä vatvo. Älä ajattele. Nyt ollaan elossa. Älä ajattele muuta.

Ekku kiskoo häntä kädestä. Mennään, äiti, mennään.

Rohdoskauppias, kalpea laiha mies vihreässä työtakisään, ei kehu Samarinia, käärii puhumatta kulmikkaan lasipullon puotipaperiin, ottaa rahan, kiertää ison kassakoneen kahvaa, laatikko aukeaa kilahtaen. Sano, että tämä on juuri niin hyvää kuin reklaami lupaa. Sano nyt. Ei se sano. Ostetaanko tätä paljon? Ester kysyy. Kyllä sitä menee, sanoo kauppias.

Samarin ei auta, päinvastoin. Se kuplii ja kiertää Hanneksen mahassa, korventaa polttavasti rinnan alla ja lopuksi oksettaa. Ester hakee alumiinivadin. Oksennus on mustaa, kok-

kareista, pahanhajuista liejua, samanlaista tulee pursuen ja valuen toisestakin päästä ilman, että Hannes pystyy yhtään pidättelemään. Onko se mustaa sen takia, että siinä on verta, kuollutta mustaa verta? Punaisena veri on elävää, mutta kun se kuolee, se muuttuu mustaksi. Tuleeko siitä silloin myrkyllistä? Ester ei ole kehdannut selvittää asiaa lääkäriltä. En ole halunnut kysyä. En ole halunnut tietää. En ole halunnut tietää sitä, minkä jo tiedän: se on kuollutta mustaa verta, joka mätäneee Hanneksen sisuksissa ja muuttuu myrkylliseksi. Älä vatvo. Älä ajattele sitä.

Ester ostaa sideharsoa ja taittelee siitä paksuja vaippoja, kiinnittää ne hakaneuloilla Hanneksen pyjamanhou-suihin. Hannes häpeää vaippoja, mutta Ester sanoo, että ne ovat vain lakanoitten takia. Ettei joka päivä tarvitsisi vaihtaa, ettei alvariinsa tarvitse juosta pesutuvassa, ei vie-dä Ekkua sinne lipeähöyryihin. Hän pesee sideharsorie-puja vesiklosetin pienessä lavuaarissa, johon kaataa kuu-maa vettä vesipannusta, ja valuttaa hanasta kylmää vettä päälle sen verran, että kädet kestävät. Rievut harmaantu-vat pesu pesulta, eivätkä läikät lähde. Hän pesee Hannes-ta, hän pesee ja pyykkää, vaihtaa kuiviin, pesee ja pyykkää. Hän näkee, että Hannes vihaa ja häpeää avuttomuuttaan, peitossa pidettävien paikkojensa paljastamista, vahva, it-setietoinen, osaava, omista asioistaan huolehtimaan tottu-nut mies. Esterkin häpeää avuttomuuttaan, väsymystään ja välillä päälle vyöryvää tuskastumistaan, jota hän manaa pois kiukkuamalla mielessään lääkäreille. Mikseivät ne yk-sinkertaisesti avaa Hanneksen mahaa ja kaiva sieltä pois kaikkea myrkyllistä ja mädättävää? Miksi ne sanovat: Vai-kea päätellä mitään varmaa, muuta ei voi tehdä kuin seu-

rata proseduuria. Ne ovat seuranneet proseduuria tammi-
kuusta asti. Puoli vuotta.

Operatsuuni on vaarallinen, ne sanovat. Siihen voi me-
nehtyä. Hän on niin heikkokin, ne sanovat. Kyllä minä sen
tiedän, kuka sen paremmin tietää kuin minä?

Hannes, Hannes. Ihana mies. Ihana ihana ihana mies. Es-
ter hokee äänettömästi vesiklosetissa hangatessaan haise-
vien riepujen pinttyneitä tahroja. Rinso-jauhe, jota reklaa-
meissa niin kehutaan, ei niihin tepsii. Äidin lipeäliemet ja
äidin keittämä suopa voisivat tehota paremmin. Pitäisi kir-
joittaa ja pyytää lähettämään postipaketissa. Mutta kun ei
jaksaisi selittää, ei vastata ihmettelyyn, josta äidin kirjurina
toimiva Lahja ei saata mieltänsä malttaa: Eikö sieltä edes
saippuaa saa?

Hannes. Ainoa mies minulle. Ainoa tässä maailmassa.
Tule takaisin. Älä kuole.

Ester oli käynyt läpi koko kansakoulun ennen kuin
Jokikylän yhteiskoulu perustettiin ja hän sai ilmoittautua
sen oppilaaksi. Itsestään selvä asia se ei ollut. Hän vonkui
ja kärtti ja järjesti kovaäänisiä, itkuisia kohtauksia – sen hän
oli osannut pikkutyöstä asti. Äiti kimmastui hänen kirkas-
tumisistaan, niin kuin niitä sanottiin, ja roimi pari kertaa
risulla kintuille, mutta lopulta vanhempien pitkien kah-
denkeskisten neuvottelujen jälkeen hän sai tahtonsa läpi.
Se maksaa ison joukon rahhaa, äiti sanoi. Mutta jos Ester
pääsikin semmotteeksi vapaaoppilaaksi, se on etevä lik-
ka, sanoi isä. Aholiini on johtokunnassa, se vois puoltaa.
Ester pääsi. Kaikki ilmoittautuneet otettiin kouluun, en-
simmäiselle luokalle tuli 40 oppilasta, osa iältään yhtä van-

hoja kuin hän, neljäntoista, nuorimmat kymmenvuotiaita. Silloin mahduttiin vielä Martolan vanhan päärakennuksen isoon pirttiin. Ensin ei ollut pulpettejakaan, istuttiin pitkien pöytien ääressä. Siinä syötiin eväätkin ruokatunnilla. Se oli kodikasta. Mutta pirtti kävi ahtaaksi, kun luokkia tuli lisää, vaikka aloittaneista monet jättivät koulun vähin äänin, kun eivät pärjänneet. Heikoimmat olivat tuskin sisälukutaitoisia. He saivat eropassit kesken vuoden. Ei ne opettajat jaksa kaikkien tollojen kanssa tainata, äiti sanoi. Katokki että pärjää. Ester pärjäs. Hän paukutti innokkaasti ja kovaan ääneen Martolan pitkän pirtinpöydän ääressä: Hevonen häst, pappi präst, suola salt, kaikki allt. Useimmat muutkin pärjäisivät, ja sen innostamana kunnassa aloitettiin uuden koulun suunnittelu. Arkkitehti valittiin parhaasta päästä: maankuulu Wivi Lönn. Kun se oli nainen, uskottiin, että se piirustaisi rakennuksen vähän halvemmallalla kuin ne kuuluisimmat miehet. Saattoi piirustaakin, mutta tyyriksi se silti tuli, päivittelivät kunnanisät. Kaksikerroksinen puurakennus nousi kukkulalle, josta se loisteli häikäisevän valkoisena joka suuntaan. Ja punanen peltikatto paistaa ko helvetin peräseinä, sanoi äiti, joka paheksui punaväriä näin arvokkaassa rakennuksessa. Kun rakennuksen keskiosa muodosti ikään kuin ison tornin, ja se seisoikin korkean graniittikivijalan päällä, se oli tavallisten jokikyläläisten mielestä kuin linna, liiankin hieno mukuloille, jotka sen pulpetteja kuluttivat. Ja mitä tommotteella erinomasella terassillakin tehdään, vai miksi ne sitä sanoo?

Ester ehti käydä uudessa koulurakennuksessa viidennen luokan. Keväällä viidesluokkalaiset, koulun ensimmäi-

set keskikoulun päästötodistuksen saaneet, koottiin muhkeille graniittirappusille valokuvaan. Poikia oli vähemmän kuin tyttöjä. Ester seisoj eturivissä, uusi pystyraidallinen, valkokauluksinen tyykileninki päällä, naisen näköiseksi kehittyneenä, runsas, kihartuva musta tukka tummasilmäisten voimakaspiirteisten kasvojensa kehyksenä. Hän hymyili kuvassa varovasti, oli kaunis, omastakin mielestään, vaikka eihän semmoista mielipidettä ääneen voinut ilmaista. Omakehu haisee, omakehu haisee! huusivat Rauha ja Aarre hänelle alvariinsa muutenkin. Ei tarvinnut kuin peilistä naamaansa vilkaista, kun ne jo tulivat lällättämään, rakkarit. Niitä vanhempi Lahja pysyi hiljaa lukunurkassaan. Sekin kävi jo yhteiskoulua. Alma ja Aliinakin olisi pantu yhteiskouluun, mutta ne eivät millään ilveellä halunneet. Siinä asiassa ne olivat samaa maata kuin maalarin takki ja housut, niin kuin kaikessa muussakin. Olkoot, mitä siellä haluttomat tekkeekä venymäsä, sanoi äiti. Kyllä niille työmaa jostain löytyy ilman yhteiskouluakin.

Nainen Esteristä lopulta oli tullutkin. Viidennellä luokalla hänelle oli tullut ”ne”. Hän oli jo alkanut hävetä, kun hänellä ei ”niitä” ollut. Kun hänellä oli rinnat ja lanteet ja kaikki, ja voimistelunopettaja oli jo pari vuotta aikaisemmin olettanut, että kyllä hänellä ”nekin” on. Miksei Ester koskaan istu voimistelutunnilla? opettaja oli tivannut ja vielä toisten tyttöjen kuullen. Esterin pitää tietää, ettei niiden aikana saa voimistella. Ester ei edes tiennyt, mitä ”ne” ovat ja oli ihmeteltyt, miksi muutama tyttö oli vähän päästä ilmoittanut opettajalle istuvansa, ja opettaja oli aina pannut siitä merkin muistikirjaansa. Mutta kerran hän tuli poraten kotiin, hänen housuihinsa oli tullut verta, ja kun mahaa-

kin kouristeli kipeästi, hän luuli saaneensa kuolemantaudin. Äiti joutui selittämään, mistä oli kysymys: että naisen ruumis sillä tavalla puhdistaa itsensä pahasta verestä. Nainen on kerran kuussa likanen, äiti sanoi jotenkin kiukkuisesti kuin häntä olisi ällöttänyt Esterin tila. Tieto ei oloa parantanut. Eikä se vanhan pyyhkeen riekale, jonka äiti oli ensihätään antanut ja käsenyt taitella housuihin. Hyi olkoon, semmoista häpeällistä sotkuako piti sietää joka kuukausi vanhaksi asti? Ja mistä sitä pahaa verta naiseen tulikin, kun ei miehille tullut? Äiti ei hänen turhanaikaisiin kysymyksiinsä edes vastannut. Jumala on naisen semmotteeksi luonut eikä sitä vastaan auta kapinoitseminen. Äiti haki valkoisen virkatun lapun, jossa oli lenkit molemmissa päissä, ja tökkäsi hänen käteensä virkkuukoukun ja pumpulilankaa. Virkkaat tommottia ittelles jokusen. Ja meet pieneenkamariin värkkäämään niitä, siihen pikkupenskain tartte nokkaans työntää. Työnsivät ne nokkansa pienen kamarin ovesta kumminkin. Rauha, jolla itsellä oli aina jokin merkillinen virkkuun väsäys työn alla, uteli: Mitä sää teet? Mikä tosta tullee? Semmonen rätti, jolla voi tukkia sun suusi.

Vasta Hannekselta hän sai tietää, etteivät ”ne” olleet mitään pahan veren puhdistamista, eikä nainen niiden takia ollut likainen, vaan se olikin jotain ihan muuta, semmoista mikä liittyi lapsen alkuun saamiseen. Ester oli luullut, etteivät miehet tiedä naisilla ”niitä” olevankaan. Hän oli aina pitänyt tarkan huolen siitä, ettei isä huomaisi mitään, eikä se ollut helppoa ahtaissa tiloissa, kun pesutkin oli hoidettava pirtissä, kyykyssä pesuvadin päällä. Ja karkotettava penskat ovien taakse. Tai sitten mentävä kylmään sau-

naan, ja sinne ne ainakin tunkisivat kyselemään, varsinkin Aarre. Mitä sää täällä kylmäsä saunasa touhuut? Suu kiinni, vai haluutko, että työnnän sun pää edellä pataan? Silloin se lähti kirkuen, se tykkäsi, kun sitä leikillä peloteltiin.

Ja nyt yksi puhuu tuossa kuin ihan tavallisesta asiasta, naureskelee vielä hänen tietämättömyydelleen. Luulitko saunan lavon alta löytyneesi? Kai isäkin jotain tiesi, kun oli saanut kuusi lasta. Että hän on ollut tyhmä.

Ester nukkuu koiranunta. Toisella korvalla hän kuuntelee Hanneksen tuskaista hengitystä, pieniä kivunvingahduksia asentoa vaihtaessa, merkkejä siitä, että hänen apuaan tarvitaan. Toisella korvalla hän kuuntelee Ekkua, tuhiseeko se rauhallisesti vain katkeaako hengitys heräämiseen, onko sillä pissahätä, näkeekö se pahaa unta. Jos ei tarvitse vahtia Hanneksen ja Ekun unta, valvottavat raha-asiat. Säästöt ja Hanneksen vähäinen perintö, Hanneksen suurten tulevaisuudensuunnitelmien pesämuna, jota on kasvatettu joka penniä venyttämällä, on huvennut lääkäreihin ja lääkkeisiin ja siihen, ettei Hannes ole pystynyt töihin alkuvuoden jälkeen. Ester saa maisteri Rannan putiikin siivoamisesta vähän ja Hannes talonmiehen töistä vähän enemmän, saa vieläkin, vaikka on vuoteenomana. Ester yrittää tehdä Hanneksen pihatyöt, mutta raskaaksi se käy, nyt kesälläkin, miten enää ollenkaan onnistuu ensi talvena, jos ei Hannes parane? Piha on iso, ja katuosuuskin on lapioitava lumesta.

Hannes paranee. Älä päästä mieleesikään muuta.

Hanneksen olisi parempi sairaalassa, ja sinne se olisi otetukin, mutta sairaalamaksuihin ei ole rahaa. Siellä maksaa pelkkä peti, ja erikseen lääkärinhoito ja erikseen kaikki lääk-

keet, en minä sinne mene makkaamaan, Hannes sanoo. Jos operatsuuni tehtäisiin, sekin maksaisi erikseen, ja päälle leikkaussalin vuokrat ja kaikki. Ja leikkaukseen voi kuolla. Miten sitten suu pannaan? Ester ottaa kauhistuneen ilmeen, avaa suunsa ammolleen ja katsoo Hannesta silmät pyöreinä: Näin.

Hannes nauraa ääneen. Miten hyvä sitä on kuulla.

Sinä paranet.

Tottahan minä paranen.

Seinäkello tikittää, ja kohta se lyö, moikuu kuin kirkonkello kolme kertaa. Huone on jo vaalennut, vaikka verhot on vedetty ikkunoiden eteen. Ja vaikka on elokuu. Lehdet alkavat kellastua, ja kohta ne putoavat. Ne on haravoitava pihalta. Minun se on tehtävä, minun yksin. Väsymys tuntuu pieneenä pistelynä Esterin ruumiissa, mutta hän ei uskalla kääntyillä, ettei Hannes herää. Vähän sekin nukkuu, kun sitä koskee joka paikkaan. Sillä on unilääkettä, joka saa sen ihan pökyrään päiväksikin, mutta yöuni on silti katkonaista ja levotonta.

Mutta nyt Hannes nukkuu ihmeen hiljaa ja rauhallisesti, ja Ekku nukkuu, ihmeen hiljaa ja rauhallisesti sekin. Ester kääntää kylkeä, asettuu melkein mahalleen, toinen jalka suorana, toinen koukussa, käsivarret rentoina pään molemmin puolin. Vuorikiipeilijän asento, Hannes on sanonut, nauranut: Mihinkäs sinä oikein öisin kiipeät?

Tikapuita pitkin taivaaseen, Ester sanoo. Ja katuu heti. Taivaasta ei saa puhua.

Voi Hannes Hannes, että tästä tämmöistä tuli. Meidän elämästä. Ihan muuta piti tulla. Mitä kaikkea siitä pitikin tulla.

Keskikoulun jälkeen maailma oli avoinna Esterin edessä. Mutta äiti läimäytti sen kiinni tuota pikaa sanomalla heti päätösjuhlan jälkeen, todistukselle mielissään hymähdelttyään, että Esterin sopi ainakin kesäksi laittautua Aholiinille, aina sieltä hommia löytyisi niin pellolla kuin navetassakin. Minä puhun Aholiinille, isä sanoi. Autat alkusuven äitiä lehmien kanssa ja sitten tulet heinäntekköön. Saat jonkun pennin.

Ester kirkastui. Hänkö lehmien tissejä kiskomaan ja heinää kokoamaan, keskikoulun käynyt naisihminen? Kaikki oppi menisi ihan hukkaan. Hän osasi ruotsia ja saksaa ja vähän venättäkin, hän osasi kirjanpitoa ja matematiikkaa, mitäs virkaa niillä oli navetassa ja heinäpellolla? Ester porata kollotti suureen ääneen, voihki ja siunaili, ravasi tukkaansa raastaen permannolla edestakaisin, paineli ovia paukuttaen ulos ja syöksyi takaisin entistä hurjistuneempana, esitti sen päivästä aarian oopperaa, tiuski äiti, joka oli semmoista erinomasta kiljumista Aholiinin salista kuullut, kun auttoi kyökissä juhlien aikaan. Ester vollotti, että hänen tulevaisuutensa haluttiin tuhota. Miksi häntä koulutettiin, jos ei sitten päästetty maailmalle hakemaan töitä, jotka koulunkäyneelle sopivat? Konttoriin. Tai edes kauppaan, johonkin kangasliikkeeseen tai muuhun parempaan paikkaan. Valokuvaamoonkin voisi päästä harjoittelijaksi. Vai kaupapapukseksi, sanoi äiti. Sekö sulle riittäisi? Ei, ei mutta se olisi alku. Jos kysyisi Lingon puutarhalta, jos vaikka pääsisi torille myymään, isä sanoi. Esteriltä pääsi parkaisu. Torimuijanko te minusta haluatte?

Saat olla hyvillä, jos jottain leipäpuun oksaa löytyy, sanoi äiti. Sää et ollenkaan näytä ymmärtävän, mimmottia aikoja eletään.

Ei tämmötteenä aikana nuoren likan parane kaupunkiin änketä, sanoi isä. Ne on levottomia paikkoja.

Ester nykäisi niskaansa ja paineli pieneenkamariin.

Ei sunkan koulusaka opetettu kulkemaan laput silmillä ko hevoset? Nokka sanomisa joka päivä, eikös siältäkä mitään ymmärrystä irtoa? äiti huusi hänen peräänsä.

Väyväy, Ester vänkytti leukaansa. Mutta silloin hän oli jo pienenkamarin puolella näkymättömissä.

Levotonta oli ollut koko vuoden, ja kuukausien kuluessa tilanne vain paheni. Suuret joukot ihmisiä oli joutunut ulos tehtaista, ja työttömät työmiehet ja kaikenmaailman hamparit aiheuttivat häiriöitä kaupungeissa. Levottomuus levisi kirkonkyläinkin. Niin kuissi, on aikaa ryypätä, äiti sanoi. Ruoasta alkoi olla pulaa, ja hinnat nousivat. Esterin kotona rahaa ei koskaan ollut paljon, mutta ruokaa riitti. Aholiini oli hyvä isäntä, ja isä hyvä palkollinen. Kun ajat huononivat, isä tuli yhä useammin kotiin mukanaan ylimääräinen jauhopussi, maitopääläri tai suolalihankimpale. Perunat saatiin omasta maasta, eikä pikku tontille muuta viljelystä mahdunutkaan. Marjapuskat, joita tytöt olivat Aholiinin pensaista monta vuotta aikaisemmin varttaneet ja istuttaneet ja joille isä naureskeli ja äitikin aluksi, osoittautuivat kaikkea muuta kuin turhanaikaisiksi. Marjoista sai ruisjauhojen kanssa hyvää puuroa, jota penskat olisivat syöneet vaikka joka päivä. Pannukakon päällä marjamössö oli vallan herkkua. Jos nimittäin mökin kolme kanaa muni ja sattui olemaan pari munaa pannukakon paistamiseen. Kotikehuista villalankaa saatiin kahdesta lampaasta, kun kankaatten ja muun vaatetavaran hinnat alkoivat hipoa pilviä. Kaikki rei-

ät parsittiin, ja toivottomasti risoiksi menneet kudonnaiset äiti ja tytöt purkivat sukkalangoiksi. Korjaamattomaan kuntoon päässeet kangasvaatteet ratkottiin ja paloista ommeltiin tallukkaita talven varalle. Siinä ei ollut mitään uutta, niin oli tehty aina. Mäkelän mökissä ei nähty nälkää eikä janoa, eikä suuremmin paleltukaan, varsinkaan kun isä sai hakea tarvepuut Aholiinin metsästä.

Olisitte kiitollisia, kaikilla ei ole mittään, äiti sanoi, jos lapset valittivat ruoan yksitoikkoisuudesta tai huonoista vaatteista.

Ester istui pienessä kamarissa ja luki Jokikylän lehteä. Työtä sen palstoilla ei tarjottu. Sitäkin enemmän haluttiin tehdä vaihtokauppoja: ehjistä pieksuista olisi saanut kaksi kiloa sokeria, kananmunakilo olisi vaihdettu voikiloon, kolme metriä sarkaa olisi hyvitetty viidellä vyyhdillä hyvää viljalankaa. Ehjästä palttoosta saisi peräti siankinkun. Ester sai päähänsä kysyä työtä Jokikylän lehdestä, olihan hänellä aikikirjoituksesta kiitettävä numero ja laskutaitoa konttorissa pärjäämiseen. Hän pääsi postitukseen kuukaudeksi kesävapaitten tuuraajaksi, mutta siinä se oli.

Eikä kaupunkiin ollut menemistä. Hirmutekoja siellä jo alettiin tehdä.

Joulukuussa senaatti julisti Suomen itsenäiseksi. Mäkelän torpassa luettiin avioissa asiasta ollut pieni uutinen. Se herätti jonkinmoista varovaisen hailakkaa iloa, mutta enemmän pelkoa tulevasta. Mistä sen tietää, mitä ne hulikaanit nyt saa päähänsä? Olkoon nyt punasia tai valkosia tai mitä väriä hyvääns, vaikka retliinejä. Ruppeevat toisians tappaamaan niin kuin Venäjällä jo kuuluvat tekevän.

Ja niin ne rupesivat. Tammikuussa alkoivat kauhun päivät. Mäkelän Jussi pysyi uskollisena Aholiinille, ei taipunut punaisten eikä valkoisten painostukseen, eikä sen puoleen myötäillyt vaimoaankaan, joka paapatti suureen ääneen kaiken kapinoittemisen turmiollisuudesta. Suurin synty Jumalaa vastaan oli kapinoitteminen. Semmotteeseen ei ruveta. Ei ainaka täsä torpasa. Lapsiaan hän vahti tarkasti. Sannallaka ette asiaan puutu, vaikka kuka kysyis mitä. Ehtoisin koko porukan oli pysyttävä kotona, isojen tyttöjen Esterin, Alman ja Aliinankin. Isojen likkojen ny vallanki, tiä mitä ne humalaiset sällit keksii. Sen päivästä mekastusta pitävät raitilla ja niillä taloillansa yän päivän kans. Värriin kattomata, niin. Ja pimmeellä ette me huussiin, pirtissä on laskiämpäri sitä varten.

Ester pitkästy. Ei hän jaksanut iltakaudet istua nokka kirjassa niin kuin Lahja tai väkertää käsityötä niin kuin Rauha. Silmätkin siinä menivät. Ja öljylamppu kärysi. Olisi edes sähköt, niin näkisikin jotain. Muutakin kuin unia.

Toukokuussa punakapina oli ohi. Helsingissä pidettiin valkoisten paraati, jonka edessä niitten kenraali ratsasti valkoinen karvalakki päässä, siitä oli oikein kuva avisisissa. Kapinaa alettiin kutsua vapaussodaksi. Punikkien johtajien sanottiin paenneen Venäjälle, mutta pienemmät pukarit eivät päässeet pakoon, ja ne kuskattiin vankileireille. Jokikylästäkin häipyi moni, tuttavakin, ja monta semmoista, jotka punikkien niskan päällä ollessa olivat hoilanneet raitilla Vapaata Venäjää, hakeneet porukalla ruokaa taloista kuin omasta ruokakonttuuristaan ja olleet muutenkin niin miestä poikaa. Ei siinä sen puoleen mittään irvistele-

Riipaisevia kertomuksia
naisista ja miehistä,
toisiaan koskettavista
kohtaloista, intohimosta,
kiintymyksestä ja
kuolemasta

Ester elää lyhyeen loppuvaa onneaan
1920-luvun Suomessa, Sylvian kaiken
kestävä ja kärsivä rakkaus syttyy väli-
rauhan aikana, Militsa hautaa palvo-
mansa puolison 2000-luvun Suomessa.
Vuosikymmenet vaihtuvat, yhteiskunta
muuttuu, ihmiset pettyvät ja pettävät,
mutta aina kaikki rakastavat, sillä
rakkaus on se voimavara, jonka varassa
tuntemme olevamme elossa.

www.wsoy.fi 84.2 ISBN 978-951-0-40117-0

